

MICHAEL CHABON
SINDICATUL POLITIȘTILOR IDIȘ

„*Sindicatul polițiștilor idiș* nu vorbește despre niște evrei care au trăit la un moment dat, ci este unul dintre cele mai bune romane despre ce înseamnă și cum este să fii evreu. Cartea este remarcabilă nu în ciuda, ci datorită faptului că acțiunea ei are loc într-o lume imaginară...”

The Nation

„...un roman amuzant, uman, sofisticat”

The New York Times

„Limbajul lui Chabon este incandescent, distilând tristul misticism evreiesc într-o proză succulentă... *Sindicatul polițiștilor idiș* creează un nou gen: romanul *noir* în care personajul central este un detectiv.”

Newsweek

„Lumea pe care o creează Michael Chabon în *Sindicatul polițiștilor idiș* trăiește și respiră atât de veridic, încât cititorii s-ar putea întreba de ce nu apare pe hartă... Un adevărat tur de forță.”

Seattle Times

„O poveste neconvențională... uimitoare, de care n-ai cum să nu te îndrăgostești.”

Entertainment Weekly

„Un roman bogat, deopotrivă trist și amuzant, care descrie greutățile vieții în exil, atât în plan personal, cât și spiritual.”

San Francisco Chronicle Book Review

„Chabon demonstrează încă o dată că este unul dintre cei mai importanți și mai interesanți scriitori americani contemporani.”

Christian Science Monitor

MICHAEL CHABON

SINDICATUL POLIȚISTILOR IDIȘ

Traducere din limba engleză
de Iulia Dromereschi

PALADIN

Pentru Ayelet, cea care mi-a fost sortită

Și au călărit pe mare într-o sită.

Edward Lear

Timp de nouă luni, Landsman dormise în fiecare noapte la hotelul Zamenhof, fără ca vreunul dintre ceilalți rezidenți să se lase ucis. Acum, cineva îi trăsesese un glonț în cap ocupantului camerei 208, un jidov¹ care-și spunea Emanuel Lasker.

— Nu răspunde nici la telefon, nici la ușă, spune Tenenboym, administratorul de noapte, când vine să-l trezească pe Landsman.

Landsman locuiește în camera 505, a cărei fereastră dă spre firma de neon a hotelului aflat peste drum, pe strada Max Nordau. Hotelul se numește Blackpool, cuvânt prezent în coșmarurile lui Landsman.

— A trebuit să intru cu forța în camera lui.

Administratorul de noapte e un fost pușcaș marin american, care a renunțat singur la heroină în anii '60, după ce s-a întors din dezastruosul Război Cubanez. Se poartă ca o mamă cu populația de drogați din Zamenhof. Le amână plata chiriei și are grijă să fie lăsați în pace, dacă asta își doresc.

¹ În original, *yid*, termen peiorativ pentru „evreu”. S-a optat pentru traducerea cuvântului prin „jidov” și „jidan” (n.r.).

— Ai atins ceva din cameră? spune Landsman.

— Doar banii și bijuteriile, răspunde Tenenboym.

Landsman își trage pantalonii și pantofii și își ridică bretelele. Apoi se întoarce împreună cu Tenenboym să se uite la mânerul ușii, de care atârnă o cravată roșie, cu o dungă groasă, maronie, având nodul deja făcut pentru a economisi timp. Landsman mai are opt ore până să intre în tură. Opt ore mizerabile în care să sugă din sticlă, în acvariul lui de sticlă căptușit cu rumeguș. Landsman oftează și se întinde după cravată. Și-o trece peste cap și-și împinge nodul către guler. Își pune jacheta, pipăie după portofel și după insignă în buzunarul de la piept, atinge shalomul¹ pe care-l poartă într-un toc sub braț – un Smith & Wesson scurtat, model 39.

— Îmi pare rău că te trezesc, domnule detectiv, spune Tenenboym. Doar c-am observat că nu prea dormi.

— Ba dorm, spune Landsman.

Ridică păhăruțul cu care în prezent are o relație amoroasă – o amintire de la Expoziția Universală din 1977.

— Doar că port chiloți și cămașă.

Ridică păhăruțul și închină pentru cei treizeci de ani care au trecut de la Expoziția Universală de la Sitka. Un apogeu al civilizației evreiești din Nord, umblă vorba, și cine-i el s-o contrazică? Meyer Landsman avea paisprezece ani în acea vară și tocmai descoperea farmecele femeilor evreice, pentru care 1977 trebuie să fi fost un fel de apogeu.

— Dorm stând pe scaun.

Golește paharul.

— Și port shalom.

Doctorii, terapeuții și fosta lui nevastă susțin că Landsman bea ca să se trateze, reglându-și tuburile și cristalele

¹ În original, *shalem*, variantă a cuvântului ebraic *shalom*, însemnând „pace”, „armonie”, „prosperitate”. Idiomatic, acest cuvânt este folosit atât cu sensul de „salut”, cât și de „la revedere”. Aici are o conotație ironică, având sensul de „pistol”, „armă de foc” (n.r.).

stării sale de spirit cu barosul grosolan al șliboviței de cinci-zeci de grade. Dar adevărul e că Landsman are doar două stări: fie treaz, fie beat mort. Meyer Landsman este cel mai decorat șames¹ din Districtul Sitka, omul care a rezolvat cazul frumoasei Froma Lefkowitz, ucisă de soțul ei blănar, și care l-a prins pe Podolsky, Ucigașul din Spital. Mărturia sa l-a trimis pe Hîman Cearnî la închisoarea federală pe viață – a fost prima și ultima dată când acuzațiile penale împotriva unui șmecheraș Verbover² au ținut. Are memoria unui deținut, curajul unui pompier și vederea ascutită a unui spărgător de locuințe. Când trebuie să lupte împotriva infractorilor, Landsman gonește prin Sitka de parcă ar avea cracul de la pantaloni agățat de o rachetă. E ca și cum l-ar însoți o coloană sonoră de film, cu accente puternice de castaniete. Problemele apar atunci când nu lucrează, când gândurile încep să țâșnească pe fereastra deschisă a minții sale ca filele rupte dintr-o sugativă. Uneori, e nevoie de un prespapier greu ca să le țină sub control.

— Nu-mi place că vă dau și mai mult de furcă, spune Tenenboym.

Pe când lucra la Narcotice, Landsman l-a arestat pe Tenenboym de cinci ori. Practic, e baza a ceea ce trece drept prietenie între ei. E aproape suficient.

— Asta nu-i muncă, Tenenboym, spune Landsman. O fac cu drag.

— Așa-i și pentru mine, spune administratorul de noapte. De asta-s administrator de noapte într-un rahat de hotel.

Landsman pune o mână pe umărul lui Tenenboym, apoi pornesc împreună să evalueze situația decedatului, înghe-suindu-se în liftul hotelului Zamenhof – sau ELEVATORO, conform unei plăcuțe de alamă de deasupra ușii. Acum

¹ În original, *shammes*, cuvânt desemnând o persoană care are diferite atribuții în cadrul serviciului religios dintr-o sinagogă (n.r.).

² Organizație criminală de tip mafiot, inventată de autor (n.r.).

cincizeci de ani, când a fost construit hotelul, toate indicatoarele, inscripțiile și avertismentele au fost imprimate în esperanto, pe plăcuțe de alamă. Majoritatea au dispărut de mult, victime ale neglijenței, vandalismului sau regulamentului privind incendiile.

Nici ușa, nici cadrul ușii de la camera 208 nu prezintă semne de intrare forțată. Landsman acoperă mânerul cu batista și împinge ușa cu vârful mocasinului.

— Am o senzație ciudată, spune Tenenboym, urmându-l pe Landsman înăuntru. E prima dată când îl văd pe tip. Știți expresia aia — „un om sfârșit“?

Landsman recunoaște că-i sună familiar.

— Majoritatea oamenilor despre care se spune asta n-o merită, spune Tenenboym. La majoritatea oamenilor, dacă mă întrebați pe mine, n-are oricum ce să se sfârșească, de la bun început. Dar tipul ăsta, Lasker, era ca un bețișor pe care-l rupi și se aprinde. Știți? Așa, vreo câteva ore. Și poți auzi sticla spartă cum zornăie înăuntru. Mă rog, s-o lășăm baltă. N-a fost decât o senzație ciudată.

— Cu toții avem câte o senzație ciudată în ultimul timp, spune Landsman, notând ceva despre starea camerei în carnețelul său negru, deși asemenea notițe sunt redundante, fiindcă rareori i se întâmplă să uite vreun amănunt al unei descrieri fizice.

Lui Landsman i s-a spus, de către aceeași grupare bezmetică formată din medici, psihologi și fosta lui soție, că alcoolul îi va distruge darul memoriei, însă până acum, spre regretul său, s-a dovedit o predicție falsă. Viziunea sa asupra trecutului rămâne fără greș.

— A trebuit să deschidem o linie telefonică separată, doar ca să facem față apelurilor.

— Trăim vremuri stranii pentru evrei, încuviințează Tenenboym. Fără îndoială.

Un mic teanc de cărți broșate se află pe comoda furniruită. Pe noptieră, Lasker ținea o tablă de șah. Arată de

parcă o partidă ar fi fost întreruptă la mijloc, într-o situație încurcată, cu regele negru sub atac în centrul tablei și albul în avantaj cu câteva piese. E un set ieftin: un pătrat de carton care se îndoaie la mijloc, cu piese din plastic turnat, goale pe dinauntru.

Lângă televizor, într-o lampă de podea cu trei abajururi, arde un bec. În afară de tubul de neon din baie, orice alt bec din încăpere a fost îndepărtat sau lăsat să se ardă. Un pachet dintr-o marcă populară de laxative pentru care nu ai nevoie de rețetă se află pe marginea ferestrei ușor întredeschise, iar storurile metalice se ciocnesc la intervale de câteva secunde, mișcate de vântul crâncen care bate dinspre golful Alaska. Vântul aduce un iz acru de pastă pentru fabricarea hârtiei, de motorină pentru bărci, de somon eviscerat și conservat. *Nokh Amol*, un cântec pe care Landsman și orice alt evreu din generația lui, originar din Alaska, l-au învățat în școala primară, pretinde că vântul dinspre Golf umple nărilor evreiești de promisiuni, de oportunități, de șansa de a o lua de la capăt. Cântecul datează din vremea Ursului Polar, de pe la începutul anilor '40, și ar trebui să fie o formă de exprimare a recunoștinței față de un alt eveniment miraculos: *Încă o dată*. Astăzi, evreii din Districtul Sitka tind să înțeleagă substratul ironic care s-a aflat mereu acolo.

— Se pare c-am cunoscut o grămadă de jidani amatori de șah care luau heroină, spune Tenenboym.

— Și eu, spune Landsman, privind în jos la răposat și dându-și seama că l-a mai văzut prin Zamenhof.

Un bărbat cât o vrabie. Ochișori lucioși, nas cârn. Un val de roșeață în obraji și pe gât – poate cuperoză. Nu era un om dificil, nici vreun ticălos și nici măcar un suflet pierdut. Un jidov nu foarte diferit de Landsman – probabil –, cu excepția drogului pe care-l preferă. Unghee curate. Purta mereu cravată și pălărie. Cândva citise o carte cu note de subsol. Acum Lasker zace pe burtă, pe patul extensibil, cu

fața la perete, purtând doar o pereche de chiloți albi. Păr și pistru roșcați; o barbă aurie, de trei zile. Un pic de bărbie dublă, pe care Landsman o pune pe seama unei existențe anterioare ca băiat gras. Ochii îi sunt umflați în orbitele înnegrite de sânge. La ceafă are o gaură mică, arsă, cu o picătură de sânge. Niciun semn de împotrivire. Nimic care să arate că Lasker a știut ce-l așteaptă sau că și-a dat măcar seama ce se petrece. Perna, după cum observă Landsman, nu se află pe pat.

— Dacă știam, i-aș fi sugerat să jucăm o partidă, două.

— Nu știam că jucați.

— Sunt slăbuț, spune Landsman.

Lângă dulap, pe covorul plușat, de un galben-verzui ca al unei bomboane de tuse, remarcă o pană micuță, albă. Landsman trage ușa dulapului, iar perna se prăvălește pe podea; în mijloc are o gaură de glonț: a fost folosită ca să amortizeze șocul gazelor de aprindere formate într-un cartuș.

— Nu mă pricep la jocul de mijloc¹.

— Din câte știu eu, domnule detectiv, spune Tenenboym, totul e doar joc de mijloc.

— De parcă n-aș ști, zice Landsman.

Sună să-și trezească partenerul, pe Berko Shemets.

— Detectiv Shemets, rostește el la telefonul mobil, un model Shoyfer AT din dotarea secției. La telefon e partenerul tău.

— Doar te-am rugat să nu mai faci asta, Meyer, spune Berko.

E de prisos precizarea că și el mai are opt ore până să intre în tură.

— Ai dreptul să fii furios, spune Landsman. Dar m-am gândit că s-ar putea să fii încă treaz.

— *Eram treaz.*

¹ La șah, expresia „joc de mijloc” desemnează acea etapă dintr-o partidă cuprinsă între mutarea de deschidere și cea finală (n.r.).

Spre deosebire de Landsman, Berko Shemets nu și-a distrus nici căsnicia, nici viața personală. Adoarme în fiecare seară în brațele minunatei sale soții, a cărei iubire este meritată, răsplătită și apreciată de soțul ei – un bărbat statornic, care nu-i dă niciodată motiv de îngrijorare sau de suferință.

— Blestem pe capul tău, Meyer, spune Berko.

Apoi adaugă în engleza americană:

— Fir-ar să fie!

— La hotelul meu s-a petrecut ceva care pare să fie o crimă, spune Landsman. Un rezident împușcat în ceafă. S-a folosit o pernă pe post de amortizor. S-a lucrat foarte curat.

— Asasin plătit.

— De aceea te și deranjez. E o situație neobișnuită.

În Sitka, cu o populație de trei milioane două sute de mii de locuitori pe fâșia lungă și zimțată a zonei metropolitane, se înregistrează în jur de șaptezeci și cinci de crime pe an. Unele se petrec în mediul mafiot: ștarcări¹ ruși care se anihilează unii pe alții, fără nicio jenă. Celelalte omucideri din Sitka sunt așa-zisele crime pasionale, o formulă laconică de exprimare a efectelor conjugate ale alcoolului și armelor de foc. Execuțiile cu sânge rece sunt la fel de rare pe cât sunt de dificil de îndepărtat de pe panoul mare și alb din sala diviziei, unde se țin socoteala cazurilor deschise.

— Nu ești de serviciu, Meyer. Anunță. Dă-i-l lui Tabacnik și Karpas.

Tabacnik și Karpas, ceilalți doi detectivi care alcătuiesc Divizia B din Secția de Omucideri a Poliției Districtuale, Sediul Central din Sitka, sunt în tura de noapte luna aceasta. Landsman trebuie să admită că nu-i tocmai rea ideea de a le pasa pisica asta deja împuțită.

— Aș face-o, spune Landsman, dar aici locuiesc.

— Îl cunoșteai? întreabă Berko, pe un ton mai blând.

¹ În original, *shtarkers*. Acest cuvânt preluat din idiș desemnează o persoană puternică, dornică să-și domine semenii (n.r.).

— Nu, răspunde Landsman, nu-l știam pe jidan.

Își ia ochii de la mortul palid și pistruiat întins pe patul extensibil. Uneori nu se poate abține să-i pară rău pentru ei, dar ar face bine să nu devină un obicei.

— Uite, spune Landsman, du-te înapoi în pat. Putem vorbi mâine despre asta. Scuze că te-am deranjat. Noapte bună. Spune-i lui Ester-Malke că-mi pare rău.

— Pari cam prost dispus, Meyer, spune Berko. Te simți bine?

În ultimele luni, Landsman i-a dat partenerului său mai multe telefoane la ore complet nepotrivite, noaptea, ca să bată câmpii și să se plângă în dialectul alcoolic al suferinței. Cu doi ani în urmă, Landsman își încheiase urât căsnicia, iar anul trecut, în aprilie, sora lui mai mică intrase cu avionul ei Piper Super Cub într-un perete de stâncă al muntelui Dunkelblum. Acum, Landsman nu se gândește la moartea lui Naomi și nici la rușinea divorțului său. E amețit de o imagine cu el șezând în holul întunecat al hotelului Zamenhof, pe o canapea care a fost cândva albă, jucând șah cu Emanuel Lasker – sau care i-o fi fost, de fapt, numele –, trimițându-și ultimul licăr de lumină muribundă unul asupra celuilalt și ascultând clinchetul dulce al cioburilor de sticlă dinăuntru. Faptul că Landsman urăște jocul de șah nu face imaginea mai puțin înduioșătoare.

— Tipul juca șah, Berko. Nu știam. Asta e tot.

— Te rog, spune Berko, te rog, te implor, Meyer, nu începe să plângi.

— Sunt bine, spune Landsman. Noapte bună.

Landsman sună dispeceratul ca să se anunțe drept detectiv principal în cazul Lasker. O altă crimă de rahat nu poate dăuna ratei sale de soluționare a cazurilor. Nu că ar conta. De pe întâi ianuarie, suveranitatea asupra întregului District Federal Sitka – o paranteză rotundă de țarm muntos, de-a lungul marginilor vestice ale insulelor Baranof și Chichagof – îi va reveni statului Alaska. Poliția Districtuală,

căreia Landsman i-a dedicat trupul, mintea și sufletul său timp de douăzeci de ani, va fi desființată. Nu e nici pe departe clar dacă Landsman, Berko Shemets sau oricine altcineva își va păstra slujba. Nimic nu este clar cu privire la Reversie, și de aceea e problematic să fii evreu în timpurile astea.

Așteptând să apară latke¹, Landsman bate la uși. Majoritatea rezidenților hotelului Zamenhof sunt plecați pe timpul nopții, cu trupul sau cu mintea, iar informațiile pe care le primește de la cei rămași le-ar putea obține și de la Școala pentru Surzi Hirshkovitz. Sunt o gașcă de jidani nevrozați, nedumeriți, suspicioși și morocănoși acești rezidenți ai hotelului Zamenhof, dar în seara asta niciunul nu pare mai tulburat ca de obicei. Niciunul nu-i lasă lui Landsman impresia c-ar fi capabil să înfigă un pistol de calibru mare în ceafa unui om și să-l împuște fără să clipească.

— Îmi pierd vremea cu ăștia, îi spune Landsman lui Tenenboym. Iar tu ești sigur că n-ai văzut nimic neobișnuit?

— Îmi pare rău, domnule detectiv.

— Și tu ești inutil, Tenenboym.

— Nu contest.

¹ Clătită din cartofi răzuiți, specifică bucătăriei tradiționale evreiești. Termenul se referă aici la cascheta plată purtată de un polițist, iar în argoul din Sitka e folosit uneori chiar cu sensul de „polițist” (n.r.).

— Ușa de serviciu?

— O foloseau dealerii, spune Tenenboym. A trebuit să instalăm o alarmă. Aș fi auzit-o.

Landsman îl pune pe Tenenboym să-i telefoneze administratorului de zi și celui din weekend, aflați acasă, în paturile lor confortabile. Aceștia sunt de acord cu Tenenboym că, din câte știu ei, nimeni nu l-a vizitat pe răposat și nici nu a întrebat de el. Niciodată, pe toată durata șederii sale la Zamenhof. N-a avut vizitatori, n-au venit nici prieteni, nici măcar vreun curier de la Perla Manilei. Așa că Landsman se gândește că există o diferență între el și Lasker: el primește vizite ocazionale de la Romel, care aduce o pungă din hârtie maronie cu *lumpia*¹.

— O să verific acoperișul, spune Landsman. Nu lăsa pe nimeni să plece și anunță-mă când apare totuși latke.

Landsman călătorește cu elevatoro până la etajul opt și, cu pași apăsați, urcă un rând de scări de beton cu margini de oțel, spre acoperișul hotelului. Îi dă ocol, privind peste strada Max Nordau, către acoperișul hotelului Blackpool. Se uită peste cornișele de la nord, est și sud la clădirile înconjurătoare – structuri joase, cu șase sau șapte etaje. Noaptea se întinde ca o pată portocalie peste Sitka – un amestec de ceață și de lumini de felinare cu vapori de sodiu. Are o consistență translucidă, de ceapă prăjită în grăsime de pui. Felinarele evreilor se întind dinspre vest, de la panta muntelui Edgecumbe, peste canal și peste cele șaptezeci și două de insule artificiale numite Sound, peste Shvartsn-Yam, Halibut Point, Sitka de Sud și Nachtasyl, peste Harkavy și Untershtat, înainte de a fi înghițite, la est, de câmpia Baranof. Pe insula Oysshtelung, farul din vârful lui Safety Pin – singura rămășiță a Expoziției Universale – clipește, avertizând avioanele sau jidanii. Nări-le lui Landsman se umplu de mirosul măruntaielor de pește dinspre fabricile de conserve, al grăsimii dinspre friteuzele

¹ Produs de patiserie din bucătăria asiatică, asemănător cu pachețelele de primăvară (n.r.).

de la Perla Manilei, al unei avalanșe de taxiuri și de izurile amețitoare de pălării noi, dinspre Fabricile de pâslă Grinspoon, aflate la două străzi distanță.

— E plăcut acolo, sus, spune Landsman când se întoarce în holul care arată ca o scrumieră, cu canapelele lui îngălbenite și cu scaunele și mesele zgâriate, la care se văd uneori rezidenți ai hotelului omorându-și timpul cu un joc de pinacle. Ar trebui să urc mai des.

— Dar subsolul? întrebă Tenenboym. Aveți de gând să aruncați o privire și acolo?

— Subsolul..., repetă Landsman, iar inima îi sare din piept. Cred c-ar trebui.

În felul său, Landsman e un tip dur, dispus să își asume riscuri nebănuite. A fost numit nesimțitor și necugetat, momzer¹, nebun de-a binelea. A avut de-a face cu ștarcări și psihopați, s-a tras asupra lui, a fost bătut, înghețat și ars. A urmărit suspecti printre străfulgerările rafalelor de la focurile de armă ale luptelor de stradă, până în inima pustietății populate doar de urși. Înălțimi, mulțimi, șerpi, case în flăcări, câini dresați să urască mirosul de polițist – le-a învins pe toate sau a mers mai departe în ciuda lor. Dar când se află în spații strâmte ori lipsite de lumină, ceva din străfundurile animalice ale ființei lui Meyer Landsman se crispează. Numai fosta lui soție știe că detectivul Meyer Landsman se teme de întuneric.

— Vreți să vă însoțesc? vine întrebarea aparent nepremeditată a lui Tenenboym, dar cu un bârfitor priceput ca el, nu poți fi niciodată prea sigur.

Landsman lasă impresia că ia oferta în derâdere.

— Dă-mi doar o nenorocită de lanternă, spune el.

Subsolul emană un iz de camfor, motorină folosită la instalațiile de încălzire și praf rece. Landsman trage de sfoara care aprinde un bec fără abajur, își ține respirația și coboară. Ajuns la baza scărilor, trece prin camera pentru

¹ Cuvânt argotic din idiș, însemnând „nemernic” (n.r.).

obiecte pierdute, ai cărei pereți sunt acoperiți cu scânduri pline de cârlige și care e mobilată cu rafturi și plină de unghere în care sunt păstrate miile de obiecte abandonate sau uitate în hotel. Pantofi desperecheați, căciuli de blană, o trompetă, un dirijabil cu arc. O colecție de cilindri de cea-ră pentru gramofon, pe care se află întreaga producție înre-gistrată a Orchestrei Orfeon din Istanbul. Peruci, bastoane, un ochi de sticlă, modele de mâini lăsate în urmă de un vânzător de manechine. Cărți de rugăciune, șaluri de rugă-ciune în punguțele lor de catifea cu fermoar, un idol străin cu trup de copil grăsuliu și cap de elefant. Un container din lemn pentru băuturi nealcoolice, plin cu chei; altul, cu o diversitate de accesorii cosmetice, de la plăci de întins părul la clești pentru întors genele. Fotografii înrămate cu familii în momente mai fericite. O misterioasă bucată de cauciuc răsucit care poate fi o jucărie sexuală, un dispozitiv contraceptiv ori secretul patentat al unui soi de corset modelator. Vreun jidan a lăsat chiar și un jder împăiat, sub-țire și cu privire șireată, având un ochi de sticlă ca o boabă de cerneală.

Landsman folosește un creion pentru a scotoci prin reci-pientul cu chei. Se uită în fiecare pălărie, pipăie rafturile, în spatele cărților broșate abandonate. Își poate auzi bătăi-le inimii și-și simte respirația cu iz de formol, iar după câte-va minute de liniște, zgomotul sângelui din urechi începe să-i aducă aminte de cineva care vorbește. Verifică în spa-tele rezervoarelor cu apă caldă, legate unul de altul cu niște cabluri de oțel, asemenea unor camarazi porniți într-o aventură blestemată.

Urmează spălătoria. Când trage de sfoară ca să aprindă lumina, nu se întâmplă nimic. Aici, întunericul se îndesește și n-ai ce vedea în afara pereților goi, a unor cârlige pentru agățat tăiate și a orificiilor de scurgere din podea. La Hote-lul Zamenhof nu s-a mai spălat nimic de ani buni. Lands-man se uită în scurgeri – întunericul din interiorul lor este

uleios și dens. Simte o agitație, un vierme în stomac. Își îndoiaie degetele și își trosnește oasele gâtului. La capătul îndepărtat al spălătoriei se află o ușă formată din trei scânduri ținute laolaltă de o a patra, bătută în cuie. Astupă intrarea într-o încăpere cu tavan jos. În loc de zăvor, ușa de lemn are o buclă de sfoară agățată într-un cârlig.

Un loc în care poți înainta doar târâș. Landsman e pe jumătate îngrozit doar gândindu-se la asta.

Calculează șansele ca un anumit tip de ucigaș – nu un profesionist, nici un amator adevărat, și nici măcar un maniac normal – să se ascundă în spațiul acela strâmt. Ar fi posibil, însă destul de dificil pentru un dezaxat să fi prins sfoara de cârlig stând înăuntru. Raționamentul în sine este aproape suficient ca să-l convingă să nu se deranjeze să intre. Până la urmă, Landsman aprinde lanterna și o apucă între dinți. Își trage în sus cracii pantalonilor și îngenunchează. Doar așa, ca să-și facă singur în ciudă, fiindcă a-și face în ciudă, a le face altora în ciudă și lumii întregi este sportul național și singura moștenire a lui Landsman și a poporului său.

Cu o mână, scoate din toc ditamai pistolașul S&W, iar cu cealaltă pipăie bucla de sfoară. Deschide ușa.

— Ieși afară, spune el.

Are buzele uscate și vorbește răgușit, ca un moșneag speriat.

Exaltarea resimțită când se afla pe acoperiș s-a stins ca un filament ars. Și-a irosit nopțile; viața și cariera sa au fost o serie de greșeli. Orașul însuși este un bec pe cale să se ardă.

Își vâără partea superioară a corpului în spațiul strâmt. Aerul este rece, cu un iz înțepător de rahat de șoarece. Razele lanternei de buzunar se strecoară peste tot, luminând și ascunzând în același timp totul. Pereți din bolțari, pardoseală de pământ și un hățîș scârbos de cabluri și izolație cu spumă pe post de tavan. În mijlocul podelei, în spație, un disc de placaj nefinisat e așezat într-o ramă metalică

circulară, direct pe podea. Landsman își ține respirația și, cuprins de panică, înaintează spre gaura din podea, hotărât să se controleze cât mai mult posibil. Praful din jurul marginilor n-a fost deranjat. Un strat egal s-a așternut peste lemn și metal și nu sunt nici urme, nici dăre. Nu are niciun motiv să-și închipuie că a umblat cineva pe acolo. Landsman își vâra unghiile între placaj și cadru și crapă chepengul grosolan. Lanterna dă la iveală un tub de aluminiu, cu trepte de oțel, înfipt direct în pământ. Cadrul dimprejur se dovedește a fi chiar marginea tubului, suficient de larg cât să încapă prin el un psihopat adult. Sau un polițist evreu cu mai puține fobii decât Landsman. Se agață de shalom ca de un mâner, luptându-se cu nevoia nebunească de a trage cu arma în măruntaiele beznei. Lasă să cadă discul de placaj înapoi în cadru, cu un zgomot sec. Nici gând să coboare acolo.

Întunericul îl urmează tot drumul înapoi pe scări, către hol, prinzându-l de guler, trăgându-l de mânecă.

— Nimic, îi spune el lui Tenenboym, adunându-se.

Rostește cuvântul pe un ton voios. Ar putea fi o avan-premieră a ceea ce va scoate la iveală ancheta uciderii lui Emanuel Lasker, exprimând ceea ce crede el despre motivul pentru care a trăit și a murit acesta și constituind o revelație a ceea ce va rămâne, după Reversie, din orașul natal al lui Landsman.

— Nimic.

— Știți doar ce spune Kohn, zice Tenenboym. Spune c-avem o stafie.

Kohn este administratorul de zi.

— Ia lucruri, le mută de colo colo. Kohn crede că-i stafia profesorului Zamenhof.

— Dacă o fundătură ca asta ar primi numele meu, spune Landsman, și eu aş bântui-o.

— Nu se știe niciodată, remarcă Tenenboym. Mai ales în ziua de azi.